Suomen ympäristökeskus SYKE
PL 140
00251 HELSINKI

25.2.2022 SYKE/2022/349

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Lausuntopyyntönne 22.2.2022

U 12/2022 vp Valtioneuvoston kirjelmään eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tiettyjen metsäkatoon ja metsien tilan heikkenemiseen liittyvien hyödykkeiden ja tuotteiden asettamisesta saataville unionin markkinoilla ja viennistä unionin ulkopuolelle sekä asetuksen (EU) N:o 995/2010 kumoamisesta

Asetusehdotuksen tausta ja tarkoitus

Metsäkato ja metsien tilan heikkeneminen vauhdittavat ilmaston lämpenemistä ja luonnon monimuotoisuuden köyhtymistä. Lähes 80 prosenttia maailman metsäkadosta johtuu soijan, naudanlihan, palmuöljyn, kahvin ja kaakaon kaltaisten hyödykkeiden tuotannon kasvusta. Asetusehdotuksella pyritään varmistamaan, että näitä hyödykkeitä ei tuoteta metsiä vahingoittaen. Lisäksi ehdotuksen tavoitteena on varmistaa, että EU:n yritykset ja kuluttajat ovat tietoisia ostamistaan tuotteista.

Ehdotuksella pyritään kahteen päätavoitteeseen: 1) minimoida unionin vaikutus metsäkatoon ja metsien tilan heikkenemiseen maailmanlaajuisesti ja 2) vähentää Euroopan unionin osuutta kasvihuonekaasupäästöistä ja maailmanlaajuisesta luonnon monimuotoisuuden köyhtymisestä.

Suomen ympäristökeskuksen kannat

Suomi on sitoutunut tavoitteeseen pysäyttää globaali metsäkato vuoteen 2030 mennessä ja pitää komission aloitetta tervetulleena. Tästä huolimatta valtioneuvosto ei tue varauksetta metsäkatovapaiden tuotantoketjujen varmistamista. Tämä koskee etenkin raivatuilta pelloilta tulevan naudanlihan myyntiä ja kestävän metsänhoidon vaatimusta. Suomen ympäristökeskus näkee tältä osin valtioneuvoston kannan ongelmallisena, minkä takia tässä lausunnossa keskitytään erityisesti näihin kohtiin.

Komission esitys edellyttää, että metsätalous osoittaa olevansa kestävää erilaisten ekologisten, biologisten ja geofysikaalisten indikaattorien avulla. Valtioneuvosto korostaa, että metsien tilan heikkenemisen tarkasteluun liittyy suurta epävarmuutta. Tämän takia metsien tilan määritelmästä on saatava mahdollisimman selkeä ja toimeenpanokelpoinen ottaen huomioon monenvälisen kansainvälisen yhteistyön ja ilman, että sillä yksityiskohtaisesti puututtaisiin kansallisen toimivallan piiriin kuuluviin metsätalouden menetelmiin. Suomen ympäristökeskus on samaa mieltä muilta osin paitsi, ettei tuotteiden kestävyydestä voi olla kyse kansallisen toimivallan piiriin kuuluvasta asiasta, kun lähtökohtana on globaalit markkinat. Kansallinen toimivalta ei voi olla metsien tilan määrittämisen lähtökohtana, vaan tieteellinen tieto.

Ehdotuksessa kielletään naudanlihan markkinoille pääsy, jos sen tuotanto on aiheuttanut metsäkatoa. Valtioneuvosto katsoo, että asetusehdotus ei ole synerginen yhteisen maatalouspolitiikan (YMP) säädösten kanssa, koska YMP:n säädöksissä metsästä raivattua maatalousmaata ei voida rajata tiettyjen EU:n rahoittamien suorien tukien ulkopuolelle. Suomen ympäristökeskus ei yhdy valtioneuvoston kantaan. Koska maatalouspolitiikan (YMP) säädökset eivät ole metsäkatoa tähän asti estäneet eivätkä ne kata globaalia näkökulmaa, niin asetusehdotus ei voi olla synergiassa YMP-säädösten kanssa. Tällä asetuksella halutaan vähentää metsäkatoa, jolloin sen on oltava ensisijainen päätöksenteon perusta.

Ehdotuksen mukaan metsästä 31.12.2020 jälkeen raivatulta pellolla tuotettua rehua ei voisi käyttää naudanlihan tuotantoon eikä nautakarjasta saatavia lihaa tai nahkoja saisi asettaa EU:n markkinoille tai

vientiin. Valtioneuvoston mukaan pellonraivausta koskeva takaraja tulisi asettaa aikaisintaan vuoden 2021 loppuun, jolloin ehdotus julkaistiin ja josta lähtien toimijat ovat aikaisintaan voineet ylipäätään olla tietoisia sääntelystä ja pyrkiä noudattamaan sitä. Suomen ympäristökeskus on tässä asiassa samaa mieltä valtioneuvoston kanssa.

Ehdotuksen mukaan jäsenvaltioiden on nimettävä vähintään yksi toimivaltainen viranomainen, joka on vastuussa asetuksen säännösten noudattamisen tarkastamisesta. Tarkastusten tulisi kattaa vuosittain 5% markkinoille saatettavista tai vientiä harjoittavista toimijoista, sekä 5% kunkin markkinoille saatettavan tai markkinoilta vietävän hyödykkeen määrästä. Korkean riskin maiden kohdalla vuosittain tekemät tarkastukset kattavat vähintään 15% toimijoista sekä 15% riskialttiissa maissa tai niiden osissa tuotettujen hyödykkeiden ja tuotteiden määrästä. Valtioneuvosto katsoo, että ehdotetut tarkastustasot ovat korkeita ja vaativat paljon resursseja. Valtioneuvoston mukaan asian käsittelyssä tulee pyrkiä siihen, että viranomaisille kohdentuvat uudet tehtävät ovat oikeasuhtaisia ja perusteltuja tavoitteisiin nähden. Valtioneuvosto katsoo myös tehokkaan valvonnan olevan kustannustehokkaammin saavutettavissa riskiperusteisesti kohdistettujen tarkastusten kuin ennalta määritettyjen tarkastusmäärien avulla. Suomen ympäristökeskus näkee, että valtioneuvoston kanta valvonnan satunnaisuuteen on perusteltu. Sen sijaan valvonnan kattavuuden vähentäminen meillä johtaisi vääjäämättömästi myös vaatimukseen vähentää valvontaa korkean riskin maissa, mikä vesittäisi asetuksen alkuperäistä tavoitetta. Suuremmat valvontakulut pitäisi siirtyä tuotteiden hintoihin, jolloin korkean riskin maiden tuotteiden suhteellinen hintakilpailuetu heikkenisi matalan riskin maihin nähden.

Suomen ympäristökeskus näkee ehdotuksen mukaisen maiden vertailujärjestelmän ja sen toimivuuden tärkeänä. Sen avulla komissio arvioi riskiä sille, että tuottavatko maat tai maan osat hyödykkeitä ja tuotteita, jotka eivät ole metsäkatovapaita. Vertailujärjestelmä auttaa toimijoita tunnistamaan matalan riskin maat. Valtioneuvosto katsoo, että ehdotuksessa kuvattua maita koskevan vertailujärjestelmän kriteerien tulee olla mahdollisimman objektiiviset ja läpinäkyvät. Suomen ympäristökeskus yhtyy valtioneuvoston näkemykseen.

Suomen ympäristökeskus näkee asetusehdotuksen ja sen täysimäärisen toimeenpanon erittäin tärkeänä, ja olisi tärkeää, että Suomi tukisi asetuksen käyttöönottoa edellä mainituilla vähäisillä tarkennuksilla.

Lausunnon on laatinut johtaja, professori Jyri Seppälä